LAURA STARINK, *DE RUSSISCHE KATER*
(PROMETHEUS: AMSTERDAM/ROTTERDAM 2008), 272 BLZ., € 18,95.

Twee jaar geleden was ik met een neef op vakantie in Moskou en Sint Petersburg. De vier weken daar waren bijna té ontspannen. Mijn neef, een Oost-Europa deskundige, voor wie het het zoveelste bezoek aan Rusland was, had me bang dan wel lekker gemaakt met verhalen over veel nors militair machtsvertoon, corrupte politieagenten en veel bedelende, maar trotse baboesjkas (oma's) langs de met Volga's gevulde wegen. In dat opzicht viel de reis tegen:
we hebben wellicht drie militairen gezien en zijn welgeteld één keer vriendelijk gesommeerd onze paspoorten te laten zien. Moskou is duurder en decadenter dan Amsterdam: in plaats van kleine dikke vrouwtjes, gehoofddoekt in grijze jassen verpakt, kom je vooral heel veel snelle, hippe dames met heel grote Ray Ban-zonnebrillen en Gucci-tasjes tegen.
Sinds de val van het communistische regime is er in hoog tempo veel veranderd in Rusland. De hoofdlijnen van het verhaal zijn bekend: Gorbatjovs poging om in 1985 met glasnost en perestroika het rammelende staatsapparaat bij de tijd te brengen hebben uiteindelijk de, wellicht onvermijdelijke, ineenstorting van het communistische regime in 1991 bewerkstelligd. Dat, net als in de rest van het voormalige Oostblok, de overgang van de heilstaat naar de vrije kapitalistische democratie voor de meerderheid van de bevolking niet de gehoopte gouden bergen brengt, blijkt wel uit de Jeltsin periode (1991-1999). Vrijheid van meningsuiting en privébezit gaan gepaard met politieke wanorde, een staatsgreep, een kleine minderheid van zakenlieden, die slim gebruikmakend van het gebrek aan economische wetgeving, zichzelf verrijkt. De rest van de Russen wordt steeds armer en de criminaliteit neemt schrikbarende vormen aan. Dan komt de onbekende FSB-er Vladimir Poetin aan de macht, die orde op zaken stelt. Corrupte zakenlui worden aangepakt en de economische chaos wordt omgezet in, zoals hierboven te zien, een ongekende welvaart. Dat Poetin hierbij de democratische vrijheden steeds meer inperkt, een gereserveerde houding ten opzichte van het Westen aanneemt en met zijn nationalisatie van olie- en gasbedrijven de hervormingen onder Jelsin in feite terugdraait, zal veel Russen een zorg wezen: sinds lange tijd gaat het weer goed met Rusland.
Laura Starink geeft in haar Russische kater aan de hand van elf levensverhalen van sterk uiteenlopende Russen het (menselijke) verhaal achter deze geschiedenis. Haar keuze om de Russen zelf aan het woord te laten is een goede. De Russische situatie komt heel concreet en levendig naar voren en het boek leest dan ook als een trein. Hoewel een duidelijk chronologisch verloop door deze opzet ontbreekt en er, vooral wat betreft het autocratische bewind van Poetin, nogal wat herhalingen op te merken zijn, vorm je als lezer gaandeweg een steeds beter en bovenal genuanceerd beeld van Ruslands laatste twintig jaar. Want Starink laat voor- en tegenstanders van het Poetinbewind, communistische partijbonzen en dissidenten, idealisten en pragmatici aan het woord komen. Waar je bij het lezen van het verhaal van een advocate het benauwd krijgt van de toenemende staatsmacht, geeft de positieve kijk van de wetenschapper Skrjabin weer hoop op de toekomt. Eén thema is bijna in alle verhalen terug te vinden: het volkskarakter van de Russen, die enerzijds de macht wantrouwen, maar anderzijds niet in staat zijn zelf de macht in eigen handen te nemen. Over die Russische eigenzinnigheid wordt telkens met een mengeling van kritiek en trots gesproken. Starink, die zelf weliswaar het Poetinbewind met enige zorgen volgt, durft, terecht, geen uitspraken te doen over de toekomst. '..onder die uiterlijke welvaart zit een grimmigheid, die ik niet goed kan plaatsen. Heeft Poetin stabiliteit gebracht? Of dansen de Russen op een vulkaan?' De komende jaren zullen uitwijzen hoe zwaar de kater zal zijn. Is met die typisch Russische levensstijl een kater sowieso niet onvermijdelijk?

Ramses Peters